

Section 4, Syntaxe

Adjective scalare și mărci de intensitate în limba română

RALUCA BRĂESCU

*Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București
Universitatea din București*

1. Introducere

În limba română, ca și în celelalte limbi romanice, categoria gradării se realizează prototipic prin mijloace de expresie analitice. Structurile cu intensificatori au fost interpretate (prin tradiție) drept un nivel de gradare (superlativ absolut). Româna folosește ca mijloc principal marcatorul *foarte*. În celelalte limbi romanice, corespondentul lui *forte* din latină este utilizat numai ca mijloc secundar de marcarea a intensității forte (Iordan, Manoliu 1965):

- (1) a. Rom. *foarte inteligent*
- b. Fr. *très intelligent*
- c. It. *molto intelligente*
- d. Sp. *muy inteligente*.

2. Prezentarea noastră va avea două **obiective** principale: cercetarea adjectivelor scalare din limba română și analiza istorică a intensificatorilor admiși.

2.1. Vom urmări **adjectivele** care denotă dimensiuni (Birwisch 1989), proprietăți distribuite într-un anumit grad pe o scală orientată contextual (Kennedy 2007). Plecăm de la tipurile semantice majore: adjectivele calificative (2a) (Dixon 2004), relaționale (2b,c) (Bosque, Picallo 1996) și adjective de modificare a referinței (2d,e) (Bolinger 1967, Feuillet 1991):

- (2) a. *o fată foarte bună*
- b. **acid foarte clorhidric*
- c. **un atac foarte american*
- d. **un foarte presupus candidat*
- e. *un foarte vechi prieten*

Natura scalară a subclaselor delimitate va fi specificată și prin alte trăsături semantice distinctive: obiectiv vs. subiectiv sau intersectiv vs. nonintersectiv (Kamp 1975, McNally, Boleda 2004).

Disponibilitatea de a primi operatori de grad / mărci de intensificare reprezintă un test sintactic distinctiv pentru lectura calificativă a adjectivelor mixte (Bartning, Noailly 1993):

- (3) a. *o persoană foarte cerebrală*
- b. *un aer foarte american*

2.2. În a doua parte a prezentării ne oprim asupra analizei unor operatori de intensitate. Observațiile din cercetările actuale se opresc îndeosebi asupra marcatorului gramaticalizat *foarte*. Ne interesează să surprindem prin cercetarea unui corpus reprezentativ de texte românești de limbă veche (din secolul al XVI-lea până astăzi) particularitățile sintactico-semantice ale tiparelor cu adverbele *prea*, *tare*, *mult*, *rău*, marcând îndeosebi fenomenele de gramaticalizare:

- (4) a. *un vecin **prea** obosit*
- b. *un necaz **tare** greu*

- c. o mamă **mult** iubită
 d. un om trăsnit **rău**

Observațiile istorice, legate de stadii mai vechi ale limbii au drept scop reliefaarea unor aspecte de limbă actuală, fază în care survin schimbări de funcționare sau de interpretare.

Analiza întreprinsă oferă, în egală măsură, date interesante despre distribuția operatorilor de grad în funcție de aspecte ale structurii scalare a adjectivului implicat.

Bibliografie selectivă:

- Bartning, I., M. Noailly, 1993, „Du relationnel au qualificatif: flux et reflux”, *L’Information grammaticale*, nr. 58, p. 27–32.
- Bierwisch, M., 1989, „The semantics of gradation”, în M. Bierwisch, E. Lang (eds.), *Dimensional Adjectives: Grammatical Structure and Conceptual Interpretation*, Berlin, Springer Verlag, 71–262.
- Bolinger, D., 1967, „Adjectives in English: Attribution and predication”, *Lingua*, nr. 18, p. 1–34.
- Bosque, I., C. Picallo, 1996, „Postnominal adjectives in Spanish DPs”, *Journal of Linguistics*, nr. 32, p. 349–385.
- Broekhuis, H., 1999, *Adjectives and Adjective Phrases. Modern Grammar of Dutch. Occasional Papers 2*, Tilburg University.
- Dixon, R. M.W., 2004, „Adjective classes in typological perspective”, în R.M.W. Dixon, A.Y. Aikhenvald (eds.), *Adjective classes*, Oxford University Press, p. 1–49.
- Feuillet, J., 1991, „Adjectifs et adverbes: essai de classification”, în C. Guimier, P. Larcher (eds), *Travaux linguistiques du Cerlico, 3 (L’état de l’adverbe)*, p. 35–58.
- Iordan, I., M. Manoliu, 1965, *Introducere în lingvistica romanică*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- Kamp, H., 1975, „Two theories about adjectives”, în E. Keenan, (ed.), *Formal semantics of natural language*, Cambridge, Cambridge University Press, p.123–155.
- Kennedy, C., 2007, „Vagueness and grammar: The semantics of relative and absolute gradable predicates”, *Linguistics & Philosophy*, nr. 30, p. 1–45.
- Kennedy, C., L. McNally, 2005, „Scale structure and the semantic typology of gradable predicates”, *Language*, nr. 81, p. 345–381.
- McNally, L., G. Boleda, 2004. „Relational Adjectives as Properties of Kinds”, în O. Bonami, P. Cabredo Hofherr (eds.), *Empirical Issues in Formal Syntax and Semantics 5*, p.179–96.